

S:t Eriks kyrka



© Stockholms stift
Stockholm 2008
www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift
info.stockholmsstift@svenskakyrkan.se

S:t Eriks kyrka

Sollentuna församling, Sollentuna kontrakt, Stockholms stift

Kv Turkosen 16, Utsiktsvägen 6–8, Sollentuna socken och kommun, Stockholms län, Uppland

1929–30 uppfördes S:t Eriks kyrka i villasamhället Tureberg, utanför Sollentuna centrum.

Av det flertal arkitekter som inbjöds tävla om förslaget till kyrkobyggnaden, antogs det förslag som tagits fram av Evert Milles (1885–1960). Kyrkan stod klar 1930 och invigdes samma år av Nathan Söderblom. Sju år senare hade de ekonomiska resurserna förbättrats så att de ursprungliga planerna på ett torn kunde realiseras. Samtidigt uppfördes en församlings-sal, även den ritad av Milles. Hans arkitektverksamhet omfattar bl a kyrkogårdsutvidgningar och begravningskapell, exempelvis vid Vallentuna kyrka.

I samband med en upprustning under 1960- och 70-talet inreddes källarvåningen med nya församlingslokaler. Den gamla församlingslokalen byggdes om och här iordningställdes en ny sakristia. Tidigare var sakristian förlagd vid entrén i kyrkans västra del.

S:t Eriks kyrka är skyddad enligt 4 kapitlet lagen om kulturminnen.

HISTORIK

Från yngre järnålder fram till 1900-talets början, präglades Tureberg av jordbruksnäringen. Ett av områdets större gårdar var under medeltiden Bagare, som senare införlivades med Edsbergs säteri, senare benämnt Turebergs gård.

Vid 1900-talets början inleddes avstyckningar från säteriets mark och en trädgårdsstad

växte fram. Under 1900-talets första årtionden drog samhället fördel av järnvägens tillkomst, och expanderade snabbt. Vägen till sockenkyrkan i Sollentuna var relativt lång och snart uppkom behovet av en egen stadsdelskyrka. 1923 bildades ”Turebergskretsen av Sällskapet för främjande av kyrklig själavård” som i första hand verkade för att en kyrkobyggnad skulle uppföras i Tureberg. Ett år senare tillskänktes sällskapet den tomt på vilken kyrkan är uppförd.

BESKRIVNING

Omgivningen

S:t Eriks kyrka ligger på en höjd, omgiven av villabebyggelse, tillkommen under 1900-talet.

Mot öster breder Edsviken ut sig och mot väster kan man skönja centrumbebyggelsen med kommunalhus samt affärs- och kontorsbebyggelse. Söder om kyrkan ligger Sollentuna sjukhus.

Kyrkomiljön

Kyrkotomten ligger på en kulle, tidigare kallad Kvarnbacken, efter en där tidigare belägen kvarn. Idag kallas platsen kyrkbacken. Kyrkan omges av naturterräng, som domineras av höga tallar. Mot väster vätter en mur med grindstolpar och tillhörande grindar. Dessa tillkom under 1900-talets mitt.

Kyrkobyggnaden

Kyrkan består av långhus och ett smalare och rakt avslutat kor i öster. I söder ansluter sig det sekundärt tillkomna tornet samt församlings-salen. Kyrkans murar är uppförda av tegel.

Exteriör

Kyrkans fasader är avfärgade i vitt och genom-bryts av rundbågiga fönster, med blyspröjs och antikglas. På fasadens södra del finns ett cirkel-runt fönster, som motsvaras av ett mindre, rek-tangulärt fönster mot norr. Entrén markeras av en tvåspråkig och rektangulär omfattning, och kröns av en granitrelief som har utförts av skulp-trisen Ingrid Larsson. Den kopparklädda dub-belporten dekorerar av drivna evangelistsymbo-ler, tillverkade efter skisser av arkitekten A Hamrin.

Koret liksom långhuset är täckta av ett högt sadeltak med valmade gavelspetsar, belagt med svart skiffer. Tornets nedre del verkar kompakt och ogenomtränglig med mindre ljusgluggar. Den övre delen ger ett lättare intryck och ge-nombryts av vertikalt utsträckta ljudöppningar på varje sida. Tornet kröns av en kopparklädd spira med kula och kors.



Exteriör från sydväst.

På tornets västra sida finns en enkel portal med kopparklädd dörr. Ovanför finns en nisch med en skulptur som föreställer S:t Erik. Den är driven i koppar av Myrsmeden och tillverkad 1949 efter en modell av A Wallenberg.

Interiör

Till kyrkorummet kommer man via en förhall i väster. Här leder en dörr mot norr in till brud-kammaren som tidigare fungerade som sakri-stia.

Kyrkorummet täcks av ett brutet innertak av ohyvlade bräder. Takets sidopartier dekorerar av rektangulära fält, medan mittpartier är indelat i cirkelrunda former. Ramar och fyllningar är målade i brunt, grått och grönt. De slätputsade väggarna är avfärgade i en gråvit kulör. Golvet är belagt med hyvlad kalksten och i bänkkvarter-nen ligger bräder.

Sedan invigningen 1930 är långhuset inrett med två öppna bänkkvarter efter ritningar av arkitekten Milles. Bänkinredningen har rek-tangulära ramar, dekorerade i blått och grönt. Under 1980-talet togs flera bänkkvarter bort i kyrkans främre del för att ge plats åt ett mer flexibelt gudstjänstrum.



Interiör mot öster.

Koret markeras av en rundbåge som påminner om en **triumfbåge**, och täcks av ett **kryssvalv** i tegel. Altaruppsatsen och **altarringen** komponerades av arkitekten Milles. Altarbordet, som står i en nisch, är murat och belagt med en marmorplatta. I nischen hänger ett krucifix. Nischen omramas av en arkitektonisk uppställning, bestående av två rikt dekorerade pelare, stående på postament, som bär upp ett klassiserande bjälklag. Kolonnerna som kommer från Baltikum, tillverkades under 1650-talet och har även tidigare tillhört en altaruppsats.

Liksom kyrkans övriga, fasta inredning är predikstolen uppförd efter ritningar av kyrkans arkitekt. Den består av korg med trappa samt ett utsmyckat ljudtak. Korgen är försedd med reliefer i form av cirklar, dekorerade med ett lamm och ett kors.

Orgelläktaren i väster har en sluten barriär med utbuktande mittdel, som bärs upp av två kolonner med dekorerat **kapitäl**. Barriären är utsmyckad med marmorerade fyllningar. Den rektangulära orgelfasaden dekorerar av stående runda och fyrkantiga stavar i furu. Nuvarande orgelverk tillkom 1967 och har 20 stämmor. Det tillverkades av Frederiksborgs Orgelbyggeri i Danmark. 2003 försågs kyrkan med en ny **kororgel**.



Interiör mot väster.

Inventarier

Flera av kyrkans inventarier är gåvor från trakten invånare. I nischen ovan altaret står ett krucifix tillverkat av konstnärinnan Ingrid Larsson 1931 och ovanför predikstolen hänger ett krucifix av svartmålad valnöt, som torde härröra från 1600-talets andra hälft.

Ett krucifix från 1500-talets andra hälft är undanställt.

Kyrkan bevarar tre medeltida träskulpturer. Den ena sitter på **korets** norra vägg och föreställer en **apostel** med en bok i vänster hand. Skulpturen kommer från en okänd uppländsk kyrka. De andra två skulpturerna hänger på kyrkans västra vägg och föreställer även de **apostlar**. De härrör sannolikt från ett altarskåp, tillkommet under 1400-talets sista fjärdedel. Mot **långhuset**s södra och norra vägg står vardera två gips-skulpturer uppställda. De utfördes av Carl Milles under 1930-talet.

Kyrkans dopfont tillkom i samband med upprustningen 1980, och har utformats efter ett förslag av konstnären Göran Lange i samarbete med arkitekt Lars-Olof Torstensson. Kyrkan bevarar även ett dopstall från 1600-talet.

Under 1990-talet försågs kyrkan med nya nattvardskärl. **Kalk** och **patén** tillkom 1990 och några år senare inköptes även ett **ciborium**. De äldre nattvardskärlen härstammar från 1920-talet. Kyrkans äldsta textilier tillverkades under 1930- och 40-talet.

KULTURHISTORISK KARAKTERISTIK

S: t Eriks kyrka uppfördes under 1930-talet efter ritningar av arkitekten Evert Milles. Den har ett för tiden typiskt fasadspråk med brant takfall, täckt av skiffer liksom den inbyggda takfoten. Milles utförde även kyrkorummets

fasta inredning, och kunde därmed skapa en helhet av såväl interiör som exteriör. Till kyrkan anskaffades dock en altaruppsats och flera inventarier som har en betydligt äldre historia än själva kyrkan. Invändigt har kyrkan delvis anpassats för ett modernt gudstjänstliv, men interiören präglas fortfarande av den ursprungliga inredningen och snickerierna med altaruppsatsen, bänkar och predikstol, liksom det öppna innertaket och läktarbarriären. Exteri-

ören är ännu i sin helhet bevarad sedan 1930-talets slut, när församlingslokaler och tornet kom till.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- kyrkans ursprungliga fasta snickerier och inredning, liksom marmorering och färgsättning
- kyrkans välbevarade exteriör.

ORIENTERINGSPLANER

Planritning saknas.

Situationsplan saknas.

KRONOLOGI

År	Händelse	Källa
1923	”Turebergskretsen av Sällskapet för främjande av kyrklig själavård” bildas. De verkar för uppförande av en kyrkobyggnad i Tureberg.	Tuulse 1958
1929–30	Kyrkan uppförs.	dito
1930	S:t Eriks kyrka invigs. En provisorisk klockstapel uppförs som öppen klockbock efter ritningar av arkitekten Milles. Altaruppsats med altarring tillkommer, liksom predikstolen. Till invigningen utfördes även den öppna bänkinredningen liksom nummertavlorna. Orgelverk byggs av Åkerman & Lund. Ett äldre dopstall från 1600-talet skänks till kyrkan.	dito
1931	Ett krucifix tillkommer, skuret av Ingrid Larsson.	dito
1932	Kopparklädda dubbelportar tillverkas. Utförs av smeden Ingvarsson efter ritningar av arkitekten A Hamrin.	dito
1937	Torn och samlingslokaler uppförs och klockstapeln flyttas till hembygdsgården.	dito
1942	De medeltida figurerna från ett altarskåp som skänkts kyrkan till 1930, konserveras. Arbetet genomförs av konservator Dalén.	Tuulse 1958 ATA
1944	Kyrkan överlämnas till Sollentuna församling.	
1949	En S:t Eriksbild placeras i nischen ovanför portalen. Driven i koppar av Myrsmeden efter en modell av Axel Wallenberg.	Tuulse 1958
1950-tal	Muren tillkommer liksom stolpar av granit samt grindar av smidesjärn.	dito
1952-53	Orgelverket utökas av orgelbyggaren Hans C Schuster.	dito
1960-tal	Källaren inreds med församlingslokaler efter förslag av arkitekt H Kjellberg och G Andersson. Två nya fönster tas upp i ytterväggen mot norr. Ny entré till församlingssalen anordnas. Invändig omkalkning av väggarna och reparation ”av målningen på panel”. Vissa konserveringsarbete utförs på äldre inredningsdetaljer, bl a altaruppsatsen. Konserveringsarbetet genomförs av G Lindström	ATA
1967	Kyrkan förses med nuvarande huvudorgel. Frederiksborgs Orgelbyggeri, Hillerød, Danmark. 20 stämmor.	Stenström 2005
1970–1971	Ny sakristia anordnas. I gamla sakristian anordnas en brudkammare. Den tidigare, stora öppningen mellan församlingssalen och kyrkan muras igen.	ATA

År	Händelse	Källa
1980	Renovering av kyrkorummet. Ommålning av väggar, fönsternischer och bänkkvarter. Nytt värmesystem. De fem främsta bänkarna tas bort och ersätts med lösa stolar. Ny dopfont efter förslag av Göran Lange och arkitekt Lars-Olof Torstensson. En nisch i kyrksalens östra mur (tidigare avsedd för dopfonten) muras igen. Armatur (ovan dopfonten) efter förslag av Jerk Alton.	ATA Stenström 2005
1980	Altaruppsatsen restaureras av konservator Lars Göthberg.	ATA
1981	Kyrkan förses med en kororgel. Richard Jacoby Orgelverkstad, Stockholm. 6 stämmor.	Stenström 2005
1984	En ljusbärare placeras framför den bakersta bänken på vänster sida i kyrksalen. En kyrkbänk tas därför bort.	ATA
1989– 1990-tal	En provisorisk barack är uppställd på kyrktomten för att tillfredsställa behovet av församlingslokaler.	dito
2003	Kyrkan förses med en ny kororgel.	Stenström 2005

KÄLLFÖRTECKNING

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet
Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet
SLM Stockholms läns museum, arkivet

Stenström, Anders, *Vaktmästare i Sollentuna församling*. Muntliga uppgifter 2005-02-15

Boëthius, U, *Vägvisare till kyrkorna i Stockholms län*, Uddevalla 1980

Nilsson, C, *Kyrkguiden. Vägledning till kyrkorna i Stockholms stift*, Stockholm 2001

Sollentuna – igår och imorgon – Program för kulturmiljövård, Stockholm 1993

Tureberg förr och nu, Stockholm 1941

Tuulse, A, *S:t Eriks kyrka i Tureberg*, Särtryck ur Sveriges kyrkor, Stockholm 1958